

TÜRKİYE'DE KOMÜNİSTLER VE SENDİKALAR (III): AMELE TEALİ CEMİYETİ

5 Mart 2021

Yıldırım Koç

Türkiye'de komünistlerin bazı işçi örgütlerinde etkili oldukları birinci dönem, 1919-1925 (1928) yıllarıdır. Bu dönemde, Türkiye İşçi Derneği, Umum Kilikya İşçiler İttifakı, İstanbul İşçi Teşkilatları Heyeti Müttehidesi girişimi ve Beynelmîlel İşçiler İttihadı sonrasında, en başarılı oldukları örgütlenme, Amele Teali Cemiyeti'dir.

Komünistler, İstanbul İşçi Teşkilatları Heyeti Müttehidesi girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra, 12 Ağustos 1924 tarihinde üst örgüt niteliğindeki Amele Teali Cemiyeti'ni kurdular.

Amele Teali'nin kurucusu örgütler arasında Mürettibîn-i Osmâniye Cemiyeti, İstanbul Umum Deniz ve Maden Kömürü Tahmil ve Tahliye İşçileri Cemiyeti, Cibali Tütün Fabrikası Amele İttihadı Cemiyeti, Şark Şömendöferleri Müstahdemîn Teavün Cemiyeti, Anadolu-Bağdat Şömendöferciler Cemiyeti, İstanbul Tramvay Amelesi Cemiyeti, Haliç Şirketi Amele Cemiyeti bulunuyordu. (Fatih Güngör, "Amele Teali Cemiyeti", **Sendikacılık Ansiklopedisi**, c.1, İstanbul, 1996, s.40)

Türkiye Komünist Partisi'nin Sendikalar Kızıl Enternasyonali'ndeki (Profintern) temsilcisi Malik'in 6 Ocak 1925 tarihli raporunda Amele Teali Cemiyeti (ATC) şu şekilde anlatılıyordu:

"Türkiye Komünist Partisi'nin girişimiyle Amele Teali Cemiyeti kuruldu. Bu cemiyetin MK sadece komünistlerden oluşuyor. ATC hücreleri, değişik fabrikalarda bulunan komünist hücrelerin çevrinde oluşmuştur. (...) Prof-Büro, ATC'nin illegal biçimidir. Prof-Büro tarafından temsil edilen değişik fabrikaların adları, bir önceki raporumda belirtilmiştir. ATC ile Prof-Büro, TKP'nin manevi desteği ve maddi yardımıyla çalışıyor. Teşkilatlanmasının başlangıcında, ATC, legal bir zeminde yer alabilmek için, başkanlığına Halkçı Kemalistlerden biri olan İsmail'i getirmişti. ATC'nin muhalif Terakkiperver Cumhuriyet fırkası ile hiçbir alakası yoktur. (...)

*"Amele Teali Cemiyeti, Kızıl teşkilatımız. Bu, 12.8.1924 tarihinde yasal olarak kuruldu. Açılışı izleyen gün, değişik şehirlerden, yani İstanbul, İzmir, Eskişehir ve Edirne'den işçi temsilcileri İstanbul'da toplanarak illegal büroyu kurdular. Prof-Büro şu fabrikalarda birtakım nüvelere sahip: İzmir şimendifer ve tayyare fabrikaları, Ankara İmalat-ı Harbiye, Ankara dekovil fabrikası, Haliç ve İstinye tersaneleri, İstanbul'da Feshane (Dokuma) fabrikası. Prof-Büro, Türkiye Komünist Partisi'nin yönetimi altında çalışıyor. TKP bir temsilcisini Kızıl Profintern'e gönderdi. Amele Teali, Prof-Büro'nun legal biçimidir. O günden itibaren, çevresinde işçi kitlelerini teşkilatlandırmayı bilmiştir. (...) Teali'nin merkez yönetimi tümüyle komünist yoldaşlardan oluşuyor. Sadece, ilk aşamada seçimle gelen sekreteri Kemalist. Ancak son zamanlarda istifa etmek zorunda kaldı. Dolayısıyla, Teali, etkisi günden güne artan kızıl bir işçi teşkilatıdır." (Akbulut, Erden-Tunçay, Mete, **Beynelmîlel İşçiler İttihadı (Mütareke İstanbulu'nda Rum Ağırlıklı Bir İşçi Örgütü ve TKP ile İlişkileri)**, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2009, s.184-185)*

D. Şişmanof, 1965 yılında yayımlanan kitabında Amele Teali'nin gücünü gerçeklerle bağdaşmayan bir biçimde abarttığı şu bilgileri vermektedir: "Topyekün 30 binden fazla azası bulunan 20 sendika teşkilatının birleştiği, bu yeni işçi meslek birliği teşkilatı, sınıfı ve devrimci bir teşkilat olarak çalışmaya koyuldu. Tramvay, posta, demiryolu, fırın işçilerinin vs.nin grevlerini başarıyla yöneten bir teşkilat oldu. Amele Teali Cemiyeti'nin dayatması üzerine hükümet, sanayi, ticaret müesseselerinde, diğer müessese ve dairelerde çalışan işçi ve memurlara hafta tatilini tanımak zorunda kaldı." (Şişmanof, Dimitir, **Türkiye'de İşçi ve Sosyalist Hareketi**, Narodna Prosveta, Sofya, 1965, 1965, s.95)

TKP'nin yayın organlarından *Orak Çekiç* de 1925 Şubat'ında yeni Mesai Kanunu tasarısını görüşmek üzere Amele Teali'nin topladığı kongreye 30 bini aşkın işçinin temsilcisi 150 delegenin katıldığını ileri sürmektedir. (Tunçay, Mete, **Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925**, c.1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.772-773)

Amele Teali 1925 Şubat'ında bir iş kanunu taslağı hazırlayarak Meclis'e sundu.

Amele Teali Cemiyeti, 1 Mayıs 1925 sonrasında büyük bir darbe yedi.

Amele Teali Cemiyeti 1 Mayıs'ı kutlamak amacıyla İstanbul Valiliği'ne başvurdu. Ancak yalnızca örgütün genel merkezinde bir toplantı yapılmasına izin verildi. Amele Teali'nin Babiâli'deki merkezinde kırmızı perdelerle döşenmiş toplantı salonunda bir toplantı yapıldı. Salonda "Türk Amelesi İrticaa Karşı Amansız Bir Mücadele Açmalıdır", "Burjuvazinin Zulmünü Protesto Ediyoruz", "Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz", "8 Saat İş-8 Saat İstirahat-8 Saat Uyku" yazılı pankartlar asılıydı. Toplantıda Amele Teali genel sekreteri Abdi Recep bir konuşma yaparak, bu toplantı izninin verilmesinin ve 1 Mayıs'ın kutlanmasının, örgütün varlığının tanınması anlamına geldiğini belirtti ve konuşmasını "yaşasın cumhuriyet" diyerek bitirdi. (Tunçay, M., C.1, 2009, s.776-777)

Dr. Şefik Hüsnü tarafından yazılan **1 Mayıs** broşürü Amele Teali Cemiyeti tarafından yayımlandı. Broşürün üstünde "Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz" ifadesi yer alıyordu. Örgütün genel sekreteri Abdi Recep, broşürün üstüne Amele Teali isminin basılmamasını istedi. Ancak broşür yayımlandıktan sonra başlatılan 1925 TKP tevkifatına Amele Teali Genel Sekreteri Abdi Recep ve Şevki Beyler de dahil edildi. Şevki Bey yedi sene, Abdi Recep Bey de 10 sene küreğe mahkûm oldu. (Tevetoğlu, Fethi, **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)**, Ankara, 1967, s.388-394)

Ancak Amele Teali Cemiyeti kapatılmadı. Bazı yöneticilerinin hapsedilmesine karşın, örgüt çalışmalarını sınırlı da olsa sürdürdü ve 1926 Ekim'in başında genel kurulunu yaptı.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin istihbarat örgütlerinin etkili çalışmaları dikkate alındığında, Amele Teali Cemiyeti'nin Türkiye Komünist Partisi'nin doğrudan kontrolü altında olduğunun bilindiği sonucuna varılabilir.

TKP'nin 1926 Temmuz ayına ilişkin mali raporunda, "Amele Teali Cemiyeti'ne muhtelif zamanlarda yardım" için 355 lira harcandığı belirtilmektedir. (Dervişoğlu, Sinan (çev.), **1926-1927 TKP MK Tutanakları, Büyük Kırılma**, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2007, s.59)

Moskova'da bulunan TKP yöneticilerinden Hasan Ali'nin (Ediz) 11 Ağustos 1926 tarihli raporunda Amele Teali konusunda şu değerlendirme yer almaktadır: "İstanbul'un şuurlu bir işçi merkezi olan Amele Teali Cemiyeti, kâtib-i umumisi ve heyet-i merkeziye azasından birisinin tevkif ve on sene hapse mahkûmiyetine rağmen yaşayabilmiş. Başında reis olarak bulunan Halk Fırkası mutemedini atarak bu suretle Halk Fırkasının kontrolünden azade müstakil bir varlık haline gelebilmiştir." (Dervişoğlu, a.g.k., 2007, s.69)

TKP Merkez Komitesi'nin (SEKA) 28 Eylül 1926 tarihli toplantısında şu değerlendirme yapıldı:

"İçtimamızda müzakere olunan en mühim meselelerimizden biri de Amele Teali Cemiyeti'nin senelik kongresi meselesidir. Bu Teşrinievvel'de akdolunacağı resmen gazetelerde ilan olunan ve bütün şubattan (şubelerden) murahaslar gönderilen bu kongre legal sahalara çıkacak illegal faaliyetimiz için çok mükemmel bir fırsattır. Kongrede mevzubahis edilmesi matlub olan noktalar esas itibariyle bervech-i ati (aşağıda belirtilen) tesbit edilmiştir:

(1) Siyasi bir mukaddime: İrticai hareketlere karşı amele sınıfının vaziyeti.

(2) İktisadi vaziyet: Türkiye'nin sanayileşmeye doğru attığı adımlar, amele sınıfının büyümesi, hayatın pahalılaşması, buna mukabil yevmiyelerin yerinde sayması

(3) Amele sınıfının teşkilatlanması zarureti, amele hukukunun meşruiyeti, binaenaleyh mesai kanununun bu sene muhakkak meclisten geçmesinin talebi. Bu maksatla Ankara'ya telgraflar keşidesi

(4) Partimize yeni legal faaliyet sahaları ihzar edebilmek için atılacak lozunglar (sloganlar) A: Ankara memurlarının yaptıkları gibi, amelenin de beraber istihlak kooperatifleri teşkili, B: Amele yalnız midesini düşünmemelidir, sıhhatini ve kafasını da düşünmelidir. Binaenaleyh spor kulüpleri açmak, gece dersleri tesis etmek, kütüphaneler kurmak, amele kulüpleri yapmak. Bu esasatı havi olmak üzere bir nutuk ihzar edilecektir. Ve Amele Teali Cemiyeti katib-i umumisi Hüseyin yoldaşa okuması için verilecektir. Yeni intihab olunacak Heyet-i İdare'nin tespiti de Prof-Büro'ya havale edilmiştir." (Dervişoğlu, a.g.k., 2007, s.100-101)

Amele Teali, 1926 Ekim'inin başında genel kurulunu topladı.

Gazete haberlerine göre, 1 Ekim 1926 günü 50 delegenin katılımıyla başlayan genel kurul, örgütün genel sekreteri Hüseyin Bey'in konuşmasıyla açıldı. Hüseyin Bey konuşmasında "Amele Cumhuriyete minnettardır" dedi. Genel Kurul, Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa, TBMM Başkanı Kazım Paşa ve Ticaret Bakanına "arz-ı tazimatı mutazammın" telgraflar çekti. Hayat pahalılığına karşın ücretlerin artmamasından yakınıldı. İş Kanunu'nun çıkarılmamış olmasından şikâyet edildi. Bu konuda yapılan çalışmanın Ankara'da yetkililere ve "Ankara İşçiler Cemiyeti"ne gönderildiği belirtildi. Yapılan seçimlerde Amele Teali Cemiyeti Genel Başkanlığı'na Sabri Bey, İkinci başkanlığa Mehmet Necati Bey, genel sekreterliğe Hüseyin Hilmi Bey seçildi. (Tunçay, Mete, *Türkiye'de Sol Akımlar, 1925-1936, C.2*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.44)

TKP Merkez Komitesi Sekreteri Vedat Nedim Tör'ün Şefik Hüsnü Değmer'e gönderdiği 24 Ekim 1926 tarihli mektupta TKP'nin Amele Teali Cemiyeti'yle ilişkileri şöyle anlatılıyordu: "Amele Teali Cemiyeti gittikçe canlanıyor. Yakında spor ve amele kulübü açılacak. Cumhuriyet Bayramı'nda tezahürat yapacağız. Bir otomobil tutulacak, üstüne büyük bir örs ve çekiç konacak. Arkasından amele sporcuları, kırmızı zemin üzerine siyah örsü ve çekiçli gömlekleriyle geçecekler. Sonra kadınlar ve daha arkasından işçiler. Fanilaları biz yaptırдық. Amele kooperatifleri hakkında bir broşür de neşr edeceğiz." (Dervişoğlu, a.g.k., 2007, s.114)

TKP Merkez Komitesi Sekreteri Vedat Nedim Tör'ün Şefik Hüsnü Değmer'e 8 Kasım 1926 tarihli mektubunda da Amele Teali Cemiyeti'nin kutlamalardaki etkinliği şöyle anlatılıyordu: "Amele Teali Cemiyeti'ne daha çok yardım etmek mecburiyetindeyiz. Kulüp açacaklar, paraları yok. Vilayetlerde de aynı teşkilatı yapmak lazım. Paramız yok. (...) Amele Teali Cemiyeti Cumhuriyet Bayramı'na pek parlak bir surette iştirak etti. Önde büyük bir kamyon, içinde büyük bir örs ve elinde büyük bir çekiç ile kırmızı gömleli (...) bir genç işçi. Arkasında 15 kırmızı fanilalı sporcu amele takımı. Ve daha arkadan 350 kişilik bir işçi kafilesi. Amele spor takımı Darülfünun meydanında cuma günleri egzersizlerini yapıyor. Kırmızı fanilaları ile. Yakında burjuva takımlarını maça davet edeceğiz!" (Dervişoğlu, a.g.k., 2007, s.119)

8 Kasım 1926 tarihli TKP Merkez Komitesi toplantısında ele alınan bütçe dökümünde yapılan yardım şöyle özetleniyordu: "Amele Teali Cemiyeti'nden Hüseyin'e yardım (45 lira), Amele Teali Cemiyeti'ne (spor gömlekleri, kunduralar, futbol. Cumhuriyet Bayramı'nda kamyon ve ayrıca yardım), 120 lira" (Dervişoğlu, a.g.k., 2007, s.121-122.)

Ancak 1927 yılında yeni bir komünist tevkifatı yaşandı. Amele Teali Cemiyeti genel başkanı Sabri Bey tutuklandı.

20 Ekim 1927 tarihli **Vakit** gazetesindeki habere göre; "Amele Teali Cemiyeti görülen lüzum üzerine evvelki gün saat 14'te sed edilmiştir. Aynı gün Cemiyetin Bayezit, Yedikule, Aksaray, Ayvansaray, Beşiktaş şubeleri de sed ve temhir olunmuştur."

Amele Teali Cemiyeti genel başkanı Sabri Bey ile üyelere tesfiyeci Galip ve gazinocu Hasan Halil Beyler, 1927 komünist tevkifatı davasında yargılandılar ve beraat ettiler.

Davaya ilişkin haberler şu şekildeydi:

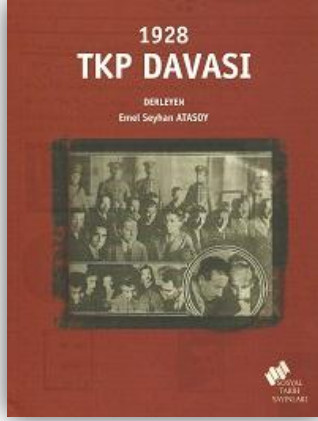
20 Kasım 1927 tarihli **Vakit** gazetesi; "Amele Teali Cemiyeti'ne nüfuz edip tütün amelesi arasına girerek tahrikat yaparken derdest edilmiş olanların hayli uzunca bir zamandan beri faaliyette buldukları ve bu faaliyetin dahil ve hariçten olmak üzere iki cepheden devir edildiği anlaşılmaktadır."

20 Kasım 1927 tarihli **Cumhuriyet** gazetesi; "Geçenlerde Amele Teali Cemiyeti'nin de sed olduğunu yazmıştık. Bu cemiyetin komünistlerle alakadar olarak sed edildiği hakkında bir rivayet varsa da bunun ne dereceye kadar doğru olduğu tahkik edilmektedir. Taharriyat neticesinde filhakika burada beyanname vesair şeyler bulunmamıştır. Fakat zabita bu cemiyetin merkezinin böyle komünizm fikirlerine merkez olacağını düşünerek sed etmiştir. Bu o zaman dermeyer edilen bir mütalaa idi. Fakat muharririmizin yaptığı tahkikata nazaran Amele Teali Cemiyeti Reisi Sabri Efendi de bu teşkilatla alakadardır ve kendisi elyevm mevkuflar arasında bulunmaktadır."

18 Ocak 1928 tarihli **Milliyet** gazetesi; "Sabri Efendi'nin isticvabı: Bundan sonra Hâkimiyet-i Milliye Şehr-bânı Mektebi'nde sanat muallimi olduğunu söyleyen Sabri Efendi isticvap edildi. Vaktiyle Amele Teali Cemiyeti reisliğinde bulunduğunu, Ankara'da bir sene kadar bulunup dükkân açarak çalıştığını söyledi. Reisin Amele Teali Cemiyeti'nin efradı ve ameleye yaptığı hizmetler hakkındaki istizaha

cevaben Sabri Efendi, son zamanlarda cemiyete kayıt olanlarla aza adedinin iki bine balığ olduğunu söyledi. 'Komünistlik nedir?' 'Yüksek bir nazariye imiş işitiyoruz. Amelenin hukukunu müdafaa ediyormuş.' 'Komünistlik burada kabil-i tatbik midir?' 'Onu düşünmedim. Bendeniz komünist değilim. Ameleyim ve Ameleciyim.'"

19 Ocak 1928 tarihli **Milliyet** gazetesi; "İsmim Galip, tesviyeciyim, yevmiyem iki lira, evli değilim fakat iki oğlum var. Geçen sene askerlikten terhis edildim, bilahare Dok Şirketine girdim. Bu sene Ağustos içinde Amele Teali Cemiyetine girdim."

19 Ocak 1928 tarihli **Vakit** gazetesi; "İptidai tahsilim vardır. Tesviyeciliği Almanya'da Harb-i Umumide öğrendim. Almanya'dan döndüm, Bomonti'de çalıştım. İstiklal Harbine iştirak ettim. Anadolu'dan geçen sene geldim. Amele Cemiyetinde azayım. Balat'ta ikamet ederim." (Sabri, Galip ve Hasan Halil Beylerin ifadeleri için bkz. Atasoy, Emel Seyhan, **1928 TKP Davası**, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2008, s.19, 33-34, 94-96; beraat kararı için bkz. Atasoy, a.g.k., 2008, s.136)

Vakit gazetesinin 7 Şubat 1928 tarihli haberi şöyleydi; "Amele Teali Cemiyeti bir ay evvel tarz-ı teşekkülünde ve muamelatında yolsuzluk bulunduğu kaydıyla Polis Müdüriyeti 3. Şubesi tarafından seddedilmiş ve bu husustaki evrak 7. Müstantık Nâzım Bey'e verilmişti. Cemiyet reisi ve azaları birer birer, Müstantık Nâzım Bey tarafından davet edilmişler, kendilerinden izahat alınmıştır. Neticede gayr-i kanuni bir şekil tezahür etmediği için Cemiyet reisi ile azalarının men-i muhakemelerine karar verilmiş, cemiyetin küşadına müsaade edilmiştir." (Ergüder, Jülide, **1927 Komünist Tevkifatı, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesindeki Duruşma**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1978, s.18)

Ancak Amele Teali Cemiyeti 1928 yılında hükümet tarafından kapatıldı. 1927 tevkifatı TKP tarihinde bir dönüm noktası oluşturdu. "1927 tevkifatı ile 'ülke içinde çalışan MK' dönemi sona ermiştir. Parti bir komiteler hiyerarşisine dayanan, düzenli toplanan ve birbirleriyle iletişim içinde olan, faaliyetini raporlayan, kitle örgütlerinde mevzi kazanan kurumsal yapısını tümüyle yitirmiş; yurt dışından sevk ve idare edilmeye çalışılan bir aparata indirgenmiştir." (Dervişoğlu, a.g.k., 2007, s.19)

Amele Teali Cemiyeti'nin kapatılmasıyla birlikte, komünistlerin kontrolü ve yönetimi altındaki sendikaların ve işçi derneklerinin birinci dönemi, aşağıda özetlenen bazı başarısız girişimler dışında, sona erdi.

1919-1928 döneminde komünistlerin yönlendirdiği işçi örgütlenmelerinden daha sonraki yıllara bir miras devroldu mu?

Çok önemli olmamakla birlikte, bu örgütlerde etkili olan bazı kişilerin daha sonraki yıllarda sendikacılık hareketinde yer aldıklarını biliyoruz. Bu kişilerden biri, Amele Teali Cemiyeti'nin kurucularından Üzeyir Avni Kuran'dır.

Sendikacılık hareketinde "Üzeyir Baba" diye de bilinen Üzeyir Avni Kuran 1891 yılında Kosova'da doğdu. Selanik Sanat Mektebini birincilikle bitirdi. 1913 yılında da İstanbul'a göç etti. İstanbul'da Zeytinburnu Mermi Fabrikası'nda çalışmaya başladı ve Osmanlı San'atkarlar Cemiyeti'ne üye oldu. 1917 yılında staj için Almanya'ya gönderildi ve burada 11 ay kaldı.

Üzeyir Kuran 1920 yılında Fransızlar tarafından işletilen Şark Şimendiferleri Şirketi'nde çalışmaya başladı. Ustabasıydı. 13 arkadaşıyla birlikte Şark Şimendiferleri Müstahdemin Cemiyeti'ni kurdu. 1923 Kasım'ında Şark Şimendifer işçilerinin grevinde etkili bir görev üstlendi. Grev başarıya ulaştı. 1926 yılında Tramvay İşçileri Cemiyeti'nin başkanlığına seçildi. 1947 yılında kurulan ve adı daha sonra Maden-İş (DiSK) olan Demir ve Madeni Eşya İşçileri Sendikası'nın 1950-1954 döneminde genel başkanıydı. 1951 yılında İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin yönetim kuruluna seçildi. 31 Aralık 1961 tarihinde gerçekleştirilen Saraçhane Mitingi'nde ilk konuşmayı yaptı.

Aziz Çelik, Üzeyir Kuran'ın 1920'li yıllarda Türkiye Komünist Partisi mensubu olduğu ve 1930'da TKP'den tasfiye edilenler arasında yer aldığını belirtmektedir. (Çelik, Aziz, "1950'lerin Unutulan (Demokrat) İşçi Partisi ve Onun Üç Sysyphus'u", **Sınıf Sendika Siyaset, Türkiye Emek Tarihinden Kesitler**, haz. Ahmet Makal-Aziz Çelik-M. Hakan Koçak, İmge Kitapevi, Ankara, 2016, s. 196-199)

Sedat Ağralı, Üzeyir Kuran'ın 1924 yılında kurulan Amele Teali Cemiyeti'nin kurucuları arasında da olduğunu belirtmektedir (Ağralı, Sedat, **Günümüze Kadar Belgelerle Türk Sendikacılığı**, İstanbul, 1967, 33-35)

1928 sonrasında TKP'nin işçiler arasında ve sendikalardaki çalışmaları çok azdı. Ancak, aşağıda 1933 yılında Komintern'e yazılan raporda da belirtildiği gibi, bu dönemde işçilerin kendiliğinden gelişen bir sınıf mücadelesi yoktu. Bu koşullarda TKP'nin, devletin sıkı denetimi altında sürdürülen son derece sınırlı girişimleri etkisiz kalmaya mahkûmdu.

1927 Ağustos'unda Anadolu Demiryolları Yenice-Nusaybin hattında çalışan işçiler bir grev yaptılar. 1927 yılındaki TKP tevkiyatında Adana grevcilerinin bazıları da tutuklandı ve yargılandı. Grevin TKP kadroları tarafından yönetildiği belirtilmektedir. (Oğuz, Şeyda, **1927 Adana Demiryolu Grevi**, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2005)

1931 yılında bazı TKP'lilerin İzmir İşçileri Sendikası Birliği'ni kurma girişimi, başvuru yapılmadan önlendi ve girişimde bulunanlar tutuklandı. (Topçuoğlu, İbrahim, **Türkiye'de İlk Sendika Sarıkışla'da 1932**, Öncü Kitapevi, İstanbul, 1975)

Bu dönemde TKP'nin kendi denetimi altında sendika kurma girişimi sınırlı biçimde sürdü. TKP yöneticilerinden Reşat Fuat Baraner'in eşi ve Alman vatandaşı Margarethe Wilde'nin (Grete veya Greta) Türkiye'den Dr. Şefik Hüsnü'ye gönderdiği 15.12.1931 tarihli mektupta Tütüncüler Sendikası kurma girişimi şöyle anlatılmaktadır:

"Biz burada bir tütüncüler sendikası kuruyoruz. İlk başta 40 kişi kadar alabileceğiz. Bu işi Ferit (Feridov, Boz Mehmet) yürütüyor; yöneticisi de o olmalı. (...) Olayı Profintern'e bildir ki, bu işi Samsun'da da yapmamıza yardımcı olsun. Şimdilerde sendikal çalışmalar konusunda bizi hatalardan koruyacak, dikkatimizi bu işe vermemizi sağlayacak somut direktifler çıkıyor. Sendikal çalışmalar bakımından olanaklarımız çok dar. Çünkü sendikalar neredeyse hiç toplanmıyor, işçiler arasında esen hava tamamen onlara karşı. Zorla da olsa sendikalarda kalan işçiler bile, sendikaların sabote edilmesi için propaganda yapıyor. Sendikaya girene alçak diyorlar." (Akbulut, Erden, **Dr. Şefik Hüsnü Deymer, Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2010, s.38**)

1932 yılında TKP'nin bir Kızıl Tütüncüler Birliği örgütlenme girişimi oldu. (Tunçay, Mete, **Türkiye'de Sol Akımlar, 1925-1936, c.2**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.126)

KEYK (Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu) Doğu Sekreterliği'ne 1933 Ağustos'unda TKP'li Şarfman tarafından yazılan raporda TKP'nin ve işçi sınıfının durumu şöyle değerlendiriliyordu:

"Türkiye işçileriyle biz ortak dil bulamadık. Ardında artık bir devrim bulunan Rus işçilerine nasıl hitap edeceksek, Türkiye işçilerine de aynı şekilde hitap ediyor, Türk işçisinin devrimin abecesini bile bilmediğini, komünist düşüncenin karmaşık içeriğini ise, hiç mi hiç anlayamadığını dikkate almıyorduk. Türk işçisinin sosyalist, sendikalist ya da anarşist bir geçmişi olmadığını gözden kaçırdık. Onun temiz bir kâğıt yaprak olduğunu ve bu nedenle bizim kaçınılmaz görevimizin, onun politik eğitimini üstlenmek ve buna paralel olarak onu sınıf savaşının değişik aşamalarından geçirmek olduğunu düşünmedik. İki ayağıyla sınıf savaşının içinde olmasına karşın, Türk işçisinin bugün bile sınıf savaşının ne olduğunu bilmediğini söylersek, devrime karşı hareket etmiş olacağımızı sanıyorduk. Sendikal çalışmaları biz son derece ihmal ediyorduk. Halk Partisi'nin kurduğu sendikalara girip kızıl sendika hücreleri oluşturmayı uygun görmüyorduk. Tam tersine, Halk Partisi'nin kurduğu sendikalardan uzak duruyor, kendi kurduğumuz ve hükümetin yasakladığı sendikalar için gamlanıyorduk. Oysa, Halk Partisi'nin faşist cemiyetler kurmak için son derece büyük çaba harcaması, aslında, bizim için bir ders ve bir bakıma da teşvik olmalıydı." (Akbulut, Erden, **1929 TKP Davası, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2005, s.225**)

TKP üyesi Zehra Kosova ise, 1940'lı yıllarda TKP'nin Müstakil Tütüncüler Sendikası adıyla legal bir sendika örgütlediğini yazmaktadır. (Kosova, Zehra, **Ben İşçiyim**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s.115, 126, 144)